

2025-11-17

Daniel Braw, politisk sakkunnig
daniel.braw@regeringskansliet.se

Satsning på PTP i staten (och privat sektor)

Sammanfattning

Statliga myndigheter anställer allt fler psykologer och efterfrågan på psykologisk kompetens ökar. Detta bör följas av att myndigheterna inrättar fler PTP-tjänster. Parterna på statliga sektor har nyligen enats om nya villkor kring PTP just för att underlätta för myndigheter att anställa PTP-psykologer. Enligt de nya villkoren kan PTP-tjänstgöring bedrivas på halvtid för att möjliggöra tjänst på myndigheter som inte bedriver hälso- och sjukvård i kombination med anställning i region eller privat vårdverksamhet. På privat sektor pågår förhandling kring motsvarande villkor.

Psykologförbundet föreslår i denna PM tre konkreta insatser för att stärka PTP i staten i linje med intentionerna i dessa kollektivavtal:

- Regeringsuppdrag till berörda myndigheter att ta fram kompetensförsörjningsplan för psykologer och inrätta fler PTP-tjänster.
- Regeringsuppdrag till Socialstyrelsen att utreda utökade möjligheter till kombinationsanställningar inom PTP. Här ingår att göra eventuella ändringar i gällande föreskrifter (SOSFS 2008:34).
- Uppdrag till statlig utredning att se över psykologutbildningen. En del i uppdraget bör vara att se över om utbildningen ska vara legitimationsgrundande och universiteten få hela ansvaret för den praktiska färdighetsträningen.

Bakgrund

Psykologförbundet har i möte med socialminister Jakob Forssmed den 14 augusti och sedan i underlag inskickat till Daniel Braw, politisk sakkunnig hos socialministern, i oktober lämnat förslag på åtgärder för att komma till rätta med rådande brist på platser för PTP (praktisk tjänstgöring för psykologer). Ett av förslagen var att regeringen bör ta fram en långsiktig strategi för PTP inom relevanta myndigheter. Kriminalvården och Försvaret är exempel på statliga verksamheter som växer kraftigt och där det uppstår behov av att anställa fler psykologer. Det är enligt förbundet rimligt att PTP-tjänster i staten ökar som följd av detta.

I denna PM utvecklar vi vad en sådan långsiktig strategi för PTP i staten, med viss koppling till privat sektor, bör innefatta i form av förslag på tre konkreta insatser.

Kollektivavtal på statlig och privat sektor kring PTP

Inledningsvis bör nämnas att parterna på statlig sektor enats om ett nytt kollektivavtal den 1 oktober i år med bland annat nya villkor kring PTP-tjänstgöring. Avtalet underlättar möjligheten för statliga verk och myndigheter att anställa PTP-psykologer genom att, om behov finns, kunna förlänga deras tjänster vid till exempel sjukdom, föräldraledighet, förtroendeuppdrag inom fackliga organisationer eller tjänstgöring inom totalförsvaret. PTP-tjänstgöring kan nu enligt avtalet även bedrivas på halvtid för att kunna möjliggöra tjänst på myndigheter som inte bedriver hälso- och sjukvård i kombination med till exempel en anställning i regionen. Koppling till Socialstyrelsens föreskrift om PTP-tjänstgöring i avtalet utgör ett extra skydd för att kvaliteten på utbildningen upprätthålls.

Den 20 oktober i år blev också det nya kollektivavtalet med Vårdföretagarna inom privat sektor klart. I det nya avtalet ska parter gemensamt utreda möjligheten att införa en särskild anställningsform vid anställning för att PTP. Förhoppningen är att även här landa i skrivningar som möjliggör PTP-tjänstgöring på halvtid med tjänst hos en privat vårdgivare i kombination med anställning på exempelvis myndighet.

Förslag på insatser

Nedan ges förslag på tre konkreta insatser för att stärka PTP med koppling till staten men även privat sektor. De insatser som föreslås handlar i huvudsak om att operationalisera intentionerna i nämnda kollektivavtal kring PTP-tjänstgöringen.

Insats 1 – uppdrag till myndigheter att ta fram kompetensförsörjningsplan och inrätta fler PTP-tjänster

Den mest grundläggande insats regeringen kan vidta är att ge berörda myndigheter i uppdrag att ta fram en kompetensförsörjningsplan för att säkerställa tillgången på psykologisk kompetens i staten. I denna plan bör ingå i vilken mån myndigheten i närtid kan utöka antalet PTP-tjänster men även hur antalet tjänster behöver utvecklas för att klara psykologförsörjningen långsiktigt. Det bör även ingå äskande om ekonomisk kompensation för att klara en eventuell snabb utbyggnad av PTP-tjänster.

I ett första steg bör uppdraget ges till myndigheter med tillväxt av anställda psykologer och som kan erbjuda fullständig PTP-tjänstgöring. Med fullständig avses här att samtliga obligatoriska momenten i PTP, i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter (se faktaruta nedan), kan tillgodoses inom ramen för anställningen. För närvarande är det Försvarmakten, Kriminalvården, Statens Institutionsstyrelse (SiS) och Ericastiftelsen (ej myndighet men ligger under Arbetsgivarverket) som uppfyller dessa kriterier.

Det finns i dag ett flertal andra myndigheter som anställer många psykologer men som inte kan erbjuda fullständig PTP. Myndighetsuppdraget är i regel av sådan karaktär att momentet individinriktat psykologarbete inte passar in. Det gäller bland annat

- Socialstyrelsen
- Folkhälsomyndigheten
- Arbetsförmedlingen
- Försäkringskassan
- Plikt- och prövningsverket.

Även dessa myndigheter bör i ett nästa steg ges i uppdrag att ta fram en långsiktig plan för att säkerställa tillgången på psykologer, där inrättandet av PTP-tjänster ska ingå som del. Men här handlar det om anställning för att göra delar i en PTP. Det individriktade psykologarbetet på minst ett halvår måste fullgöras inom ramen för PTP-tjänst hos privat vårdgivare eller i region.

Innan ett sådant uppdrag kan ges till myndigheterna måste emellertid några frågetecken kring kombinationsanställningar för PTP redas ut, se Insats 2 nedan.

Huvudmoment i PTP

- Individinriktat psykologarbete = minst hälften av tjänstgöringen ska omfatta direkt arbete med individer, familjer eller grupper. Detta inkluderar utredning, bedömning, behandling, rådgivning och journalföring med mera.
- Övrigt psykologarbete = minst en fjärdedel av tjänstgöringen kan omfatta andra moment som organisationsutredning, hälsofrämjande insatser, utbildning, forskning och metodutveckling.
- Handledning – regelbunden handledning av en legitimerad psykolog, som kontinuerligt och i dialogform ska stödja och vägleda psykologen i dennes professionella utveckling,
- Individuell tjänstgöringsplan – en skriftlig och individuell plan ska upprättas i början av tjänstgöringen

Insats 2 – uppdrag till Socialstyrelsen att utreda utökade möjligheter till kombinationsanställningar inom PTP

Regeringen bör även ge Socialstyrelsen i uppdrag att utreda utökade möjligheter för psykologer att kombinera flera anställningar inom ramen för en PTP – med utgångspunkt i att PTP fortsatt ska vara bred och allsidig och hålla hög kvalitet. En del i detta uppdrag bör även vara att vid behov göra erforderliga förändringar i SOSFS 2008:34 Socialstyrelsens föreskrifter om praktisk tjänstgöring för psykologer.

Som nämnts under Insats 1 ovan skulle sannolikt fler myndigheter än i dag kunna inrätta PTP-tjänster, om det var möjligt för genomförande av endast övrigt psykologarbete i utbildningen. På samma sätt skulle fler privata vårdgivare med fokus på vårdproduktion kunna inrätta tjänster för genomförande av moment kring individuellt psykologarbete. Psykologer som förenar sådana anställningar i sin PTP skulle också tillförskaffa sig helt unika perspektiv till gagn för det fortsatta yrkeslivet. Det skulle också underlätta

försörjningen av kliniskt förankrade psykologer som är förberedda att ta viktiga uppdrag inom staten – i linje med intentionerna de nyligen förhandlade kollektivavtalen på statlig respektive privat sektor.

För att möjliggöra den här typen av kombinationsanställningar inom ramen för PTP måste emellertid några frågor redas ut av Socialstyrelsen. En grundläggande är hur helhetsperspektiv och kvalitet i utbildningen kan garanteras när PTP-psykologen rör sig över olika verksamheter. Hur bör till exempel handledningen utformas för att stärka en sammanhängande helhet? Finns andra mekanismer att beakta som kan garantera en bred och allsidig utbildning? Vi tänker här exempelvis på resurser som studierektorer.

En annan grundläggande fråga är vad som inräknas i övrigt psykologarbete. På myndigheter som Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten har psykologer ofta generella roller som handläggare, utredare och projektledare, även om det bygger på den specifika psykologkompetensen. Enligt gällande föreskrift ska en PTP ge psykologen förutsättningar att tillämpa och utveckla sina kunskaper och erfarenheter från grundutbildningen. I föreskriften finns vidare en tolkning av vad detta innebär för momentet övrigt psykologarbete, där olika exempel på aktiviteter radas upp – såsom *psykologisk utredning avseende grupper och organisationer, förebyggande insatser, arbete med organisationsförändring*. Kan arbetsinnehållet i en myndighetsroll (ex. utredare eller projektledare för regeringsuppdrag kring psykisk ohälsa) för psykolog sägas ingå i denna tolkning av övrigt psykologarbete? Om inte, vad krävs för att vidga tolkningen utan att göra avkall på helhet och kvalitet i utbildningen? Detta särskilt sett i ljuset av de många nya karriärvägar som nu utvecklas för psykologer i staten.

Närliggande tredje fråga här gäller föreskriftens krav på minst tre års erfarenhet av yrket för PTP-handledare. Räcker tre års erfarenhet i myndighetsarbete för leg psykolog som ska handleda PTP-psykolog i övrigt psykologarbete – eller måste det vara klinisk erfarenhet?

En fjärde fråga som bör utredas rör godkännandeprocessen för privata verksamheter som vill ta emot PTP-psykolog. Privata vårdgivare behöver enligt 3 kap. 9 § i patientsäkerhetsförordningen i dag ett godkännande från Socialstyrelsen innan PTP-tjänstgöringen påbörjas. Praxis är att den privata vårdgivaren förväntas ta ansvar för hela PTP, dvs. både den individinriktade delen och övrigt psykologarbete, för att bli godkänd. Ska PTP kunna kombineras i statlig och privat verksamhet måste praxis för godkännande ändras så att det räcker att privata vårdgivare erbjuder endast individinriktat psykologarbete.

Sannolikt kräver utökade möjligheter att kombinera flera anställningar under PTP förändringar som inte helt ryms inom nuvarande version av Socialstyrelsens föreskrifter. Därför är det också viktigt att Socialstyrelsen utöver utredningsinsatsen står i beredskap att göra erforderliga ändringar i SOSFS 2008:34. Socialstyrelsen bör även i sin återslagrapportering av det här uppdraget till regeringen lyfta eventuella andra åtgärder som krävs och som ligger utanför myndighetens mandat.

Insats 3 – tillsätta utredning med uppdrag att se över grundutbildningen för psykologer

En ytterligare konkret insats regeringen kan vidta är att tillsätta en statlig utredning för översyn av grundutbildningen för psykologer. Uppdraget för en sådan statlig utredning skulle vara att se över och eventuellt föreslå ändringar som gör att innehållet i psykologprogrammen bättre motsvarar den kliniska kompetens som behövs i dagens och framtidens hälso- och sjukvård. Detta inte minst för att säkerställa att grundutbildningen och den författningsreglerade specialistutbildningen för psykologer (enligt förslaget i SOU 2025:63 som nu bereds i Regeringskansliet) harmoniserar med varandra.

En naturlig del i uppdraget blir också att se över om grundutbildningen för psykologer ska vara legitimationsgrundande och PTP därmed bakas in. Det skulle innebära att universiteten får bära hela ansvaret för att blivande psykologer får tillräcklig teoretisk kunskap och klinisk färdighetsträning under sin utbildning.

Med vänliga hälsingar

Ulrika Edwinson
Förbundsdirektör

Per Johansson
Samhällspolitisk strateg